

Maranathakerk Dienst van de Schrift zondag 17 februari 2019

Voorganger ds Olivier Elseman ouderling: Henk Teutscher Diaken Nell de Vries
organist Bert van Stam kindernevendienst: Marleen van Loenen koster: Marian van Duivenvoorde

In **STILTE** komen we de kerk binnen

Verwelkoming en calendarium (ambtsdrager)

Aanvangsmuziek: Allegro Assai , deel I uit 10^e Sonata in c groot van Philip Pool

VOORBEREIDING

Aansteken kaarsen op tafel onder klokgelui

Bemoediging: Ambtsdrager: Wij zoeken onze hulp bij de Heer! (ambtsdrager)
ALLEN: DIE HEMEL EN AARDE GEMAAKT HEEFT.

Drempelgebed (ambtsdrager)

Zingen lied 275: *Heer onze Heer hoe zijt Gij aanwezig.*

Smeekgebed

Heer onze God,
bron van al het goede
U roepen wij aan voor een wereld,
waarin het kwaad zich breed maakt
en onredelijke en ongefundeerde angst zoveel kwaad doet
angst, die vaak de verhoudingen tussen mensen regeert en verstoort
angst, die mensen tegen over elkaar doet staan en tot bittere vijanden maakt
angst, die vooroordelen jegens mensen die anders zijn bevestigt en discrimineert
angst, die leidt tot vreemdelingenhaat en antisemitisme
angst, die wantrouwen oproept jegens vluchtelingen
angst, die alle hoop, geloof en liefde vermoordt
en ruimte geeft aan het kwaad in vele variaties en toonaarden
U roepen wij aan voor uw aarde en uw mensen
Doorbreek de angsten, die ons gevangen houden
en afhouden van mensen
Verlos ons van het kwade
en schep ruimte voor ontferming, ontmoeting verbondenheid

Kyrie Zo bidden wij :
Heer ontferm U
ALLEN HEER ONTFERM U
Christus ontferm U
ALLEN CHRISTUS ONTFERM U
Heer ontferm U
ALLEN HEER ONTFERM U

Gloria Ere zij God in den Hoge
ALLEN EN VREDE OPDE AARDE VOOR MENSEN VAN ZIJN WELBEHAGEN

Glorialied lied 713: 1.3.5. Wij moeten Gode zingen

DE SCHRIFT

Zegen van Aäron voor dat wij lezen uit de schriften zeggen wij elkaar Gods zegen toe

V De HEER zegene en behoede ons
**ALLEN DE HEER DOE ZIJN AANGEZICHT OVER ONS LICHTEN EN ZIJ ONS GENADIG
DE HEER VERHEFFE ZIJN AANGEZICHT OVER ONS EN GEVEN ONS VREDE**

Kinderen gaan met het licht naar nevendienst

Inleiding op lezingen

Het oecumenisch leesrooster, dat we ook hier meestal volgen, had de afgelopen weken en ook deze week als alternatief spoor naast lezingen uit Lukas de doorgaande lezing van het boekje Esther. In de nevendienst is men wel aan de gang gegaan met het verhaal van Esther, maar hier in de dienst is niet het geval geweest. Vandaag komt het dan wel aan de orde. Want het is een akelig actueel verhaal.

Het verhaal van Esther vertelt ons hoe het joodse volk uiteindelijk ontkomt aan een dreigende vervolging en vernietiging. Het is weliswaar een fictief verhaal, een legende, dat in een verzonnen historische setting wordt verteld. Maar het gaat daarin wel degelijk over zaken waar het Joodse volk door de geschiedenis heen tot op de dag van vandaag mee te maken heeft gehad en nog steeds heeft: vervolging en vernietiging. Het is een verhaal dat akelig actueel is. In het gedeelte dat we vandaag lezen komt die actualiteit naar voren.

Esther is ook een verhaal waarin Gods Naam niet genoemd wordt, maar waarin God wel degelijk aanwezig is tussen de regels door en in het handelen van mensen.

Het verhaal begint als een sprookje uit 'Duizend en één Nacht'. Vol humor wordt verteld hoe de jodin Esther via een miss Perzië verkiezing koningin van Perzië wordt. Maar dan wordt het sprookje al snel bitter, ja verandert het in een nachtmerrie voor de joden in Perzië. En ook over de afloop kun je twisten of die gelukkig is of een nachtmerrie.

In het gedeelte dat we vandaag verdwijnt Esther even naar de achtergrond en staan twee mannen centraal: de Jood Mordechai, de oom van Esther en Haman, de Agagiet.

We lezen het verhaal in de vertaling van Henk Jagersma en Henk Abma.

Daarom heen zingen we psalm 140

Eerste lezing Esther 2, 21-23 en Esther 3, 1-6 Mordechai en Haman

Zingen lied 140: 1.2.3.4. *Bescherm mij Heer, behoed mijn leven*

Tweede lezing Esther 3, 7- 4,2 Plan tot vernietiging

Zingen lied 140: 5.6.7.8. *Laat al hun plannen schipbreuk lijden*

Evangelie Mattheus 6,13: En breng ons niet in beproeving,
maar red ons uit de greep van het kwaad [NBV]

Acclamatie lied 339 d: Alleluia

Uitleg en verkondiging

Lieve mensen, gemeente van Jezus Christus,

Mordechai en Esther zijn joden, vreemdelingen in Perzië, ze behoren tot een etnische en religieuze minderheid. Ze lopen daar niet mee te koop. Ze hebben Perzische namen aangenomen, afgeleid van Perzische goden Ishtar en Mardoek. Mordechai zit in de poort van de koning. Dat wil zeggen: hij is ambtenaar aan het hof. Ze zijn kennelijk geassimileerd of goed geïntegreerd in Perzië, de welvaartstaat van die dagen. Ze hebben daar kennelijk een bestaan opgebouwd. Van verlangen naar Israël, van hoop op terugkeer naar het Beloofde Land, zoals we dat horen in de ballingschapsverhalen bij Jesaja e.a. is in dit verhaal geen sprake. Ze hebben zich gesetteld in Perzie en hebben het goed en naar hun zin. Het zijn loyale burgers van het Perzische Rijk.

Dat blijkt wel uit het feit dat Mordechai als hij hoort van het beramen van een aanslag op de koning dit via zijn pleegdochter Esther, de koningin, laat weten aan de koning en daarmee wordt de aanslag ook voorkomen en de koning gered. Het wordt in de kronieken opgeschreven en je zou verwachten, dat Mordechai bedankt wordt en een lintje krijgt. Maar niets daarvan. De koning vergeet het. Kennelijk heeft hij belangrijke dingen aan zijn hoofd.

Ze zijn dus goed geïntegreerd en lopen niet te koop met hun jood-zijn. In hoeverre zij hun eigenheid als jood hebben bewaard is niet duidelijk. Dat moet nog blijken verderop in het verhaal. Vanuit die vraag is het verhaal van Esther ook opgeschreven. Als een waarschuwing tegen een integratie en een assimilatie, waarbij de eigenheid van cultuur en religie helemaal wordt opgegeven en men zich volledig aanpast aan de heersende cultuur.

Dat zijn vragen waar wij ook voor staan. Hoe zien wij de verhouding integratie en eigenheid. In hoeverre aanvaarden wij het feit, dat wij in een multiculturele, multi-etnische en multireligieuze samenleving leven en proberen wij daar positief wat van te maken. Zeker het is niet altijd even gemakkelijk en het stelt onze tolerantie en verdraagzaamheid ook wel op de proef. Hoever moeten we gaan in onze eisen van aanpassing van groepen die oorspronkelijk van elders komen en hoeveel ruimte willen we hen geven voor eigenheid en in hoeverre accepteren wij de inbreng van minderheden, die ook zaken uit onze cultuur ter discussie stellen. Denk maar aan de Zwarte Pieten discussie, of de discussie over ons koloniale verleden of onze betrokkenheid bij de slavernij. Dat zijn allemaal lastige zaken. En in hoeverre moge ze ten volle meedoen in onze samenleving en onze economie? Je hoort nogal eens dat Nederlanders, die oorspronkelijk hun wortels elders hebben, alleen al vanwege hun namen bij sollicitaties uit de boot vallen. Dus het was zo gek nog niet dat Esther en Mordechai Perzische namen hadden aangenomen.

Die problematiek met alle oordelen en vooroordelen, die daarbij een rol spelen, komt ook aan de orde in Esther. Maar wel op een extreme manier in de vorm van vreemdelingenhaat en antisemitisme. Maar die extremen steken ook in ons land en in Europa de kop weer op. Joden kunnen op veel plekken niet meer met een keppeltje op lopen of ze worden uitgescholden of erger. Nog deze week las ik in NRC dat uitingen van antisemitisme in West Europa toenemen. En ook andere minderheden worden vaak generaliserend negatief benaderd en krijgen de boodschap om op te rotten. Enz. enz.

Ineens is die vreemdelingenhaat en dat antisemitisme er in de figuur van Haman. Uit het niets komt hij naar boven als premier van Perzië. Haman, de zoon van Hammedata, de Agagiet. En dat is voor joodse oren een onheilspellende naam. Een naam als een vloek. Agag was koning van de Amelekieten, van oudsher de aartsvijand van Israël. Toen de joden in vrijheid door de woestijn trokken op weg naar het beloofde Land, probeerden de Amelekieten hen met geweld, ja met moord en doodslag tegen te houden. Zij vielen hen in

de rug aan. Daar waar oude mensen, vrouwen en kinderen liepen. Het was een lafhartige aanval op alles wat zwak was. Amalek was een volk dat leefde van roof en bloed.

Het is het tegendeel van zoals het volk van God bedoeld is. Het is de anti-macht, die het gemunt heeft op wat de God van Israël juist ter harte gaat: de breekbaren en kwetsbaren, wat zwak en weerloos is. De God van Israël verkiest juist het geringe, het zwakke, het verdunkte, omdat hij alle leven terecht wil brengen in een menswaardig bestaan. Zo zijn Amalek en Agag de verpersoonlijking van het kwaad. Zij zijn de belichaming van onmenselijkheid. De God van Israël gaat daar lijnrecht tegen in met zijn genade en ontferming, met zijn zoeken naar verzoening en vrede.

En God vraagt zijn volk Israël hem daarbij te helpen door daadwerkelijk te leven vanuit de geboden van liefde vrede en recht en met Hem zich sterk te maken voor wat zwak en weerloos is..

Juist daartegen kiezen Amalek en Agag partij. Zij willen juist alles uitroeien wat zwak en in hun ogen dus minderwaardig is. Zij voelen zich in hun kracht superieure mensen: Übermensen. Amalek en Agag staan voor de verheerlijking en vergoddelijking van kracht en geweld. Zij willen een samenleving, waarin de sterkste het exclusief voor het zeggen heeft en geen levensruimte wil geven aan wat zwak en weerloos is. In de Bijbel horen we een aantal maal dat God tegen Mozes zegt, dat die naam Amalek moet worden uitgewist. Dat wil zeggen: het onmenselijke kwaad moet worden uitgeroeid, want anders woekert het voort als een kwaadaardig gezwel, dat telkens weer onverwacht en geniepig de kop op steekt.

Zo duikt Haman de Agagiet op. Hij is het antwoord op de roep om een sterke man, die met harde hand de orde in de samenleving zal vestigen en bewaren. Telkens in de geschiedenis duikt hij weer op die sterke man, die harde hand. Het joodse volk heeft dat in haar geschiedenis keer op keer moeten ervaren. Chaim Potok, de joodse schrijver, vertelt ergens dat joden in Amerika in de de 2^e Wereldoorlog bij het lezen van Esther de naam Haman vervingen door Hitler. Want Haman is Hitler. Ja Haman leeft ook vandaag nog steeds voort in de dictators die met harde hand regeren, in de skinheads, voetbalhooligans en vreemdelingenhaters, die er telkens weer op los slaan. Haman is de belichaming van het kwaad. En die moet net als Agag en Amalek worden uitgewist.

Esther wordt in de synagoge gelezen tijdens het vrolijke Poerim feest, een soort carnaval. Een aantal mensen zitten dan met ratels in de hand in de synagoge en telkens wanneer de naam Haman begin te vallen, ratelen ze die naam weg.

Dat Haman de belichaming is van het kwaad is wel een typering vanuit het geloof, ons geloof, maar in de werkelijkheid van alledag wordt er meestal anders tegen aan gekeken, ja tegen op gekeken. De sterke man wordt toegejuicht, totdat men zelf het slachtoffer wordt. Overall in de wereld, ook in Europa zie je ze weer opkomen.

Hamans ster rijst snel en iedereen moet voor hem buigen en hem aanbidden. De hoogmoed ten top. De vergoddelijking en verheerlijking van de macht, de staatsmacht.

Eén mens doet daar niet aan mee. Je kunt je afvragen, waarom buigt Mordechai nou niet even. Ook op andere fronten heeft hij zich toch aangepast aan het Perzische leven en heeft hij een baan aan het hof, dus binnen die staatsmacht. En als het nou gewoonte is voor de koning te buigen. Waarom doet hij dat dan niet? Wat is nu een buiging, het gaat toch gewoon om goed fatsoen? En om een wettige overheid? Waarom ligt hier voor hem de grens tussen aanpassing en verzet, tussen burgerlijke gehoorzaamheid en burgerlijke ongehoorzaamheid?

Ja waarom? Het staat er niet met zoveel woorden, maar zijn verzet lijkt alles te maken te hebben met zijn jood zijn, met zijn geloof in de God, die staat voor ontferming en betrokkenheid, die onze ogen richt op gerechtigheid en menselijkheid, die ruimte schept voor verzoening en vrede. Vanuit zijn geloof in die God doorziet Mordechai Haman de Agagiet. Doorziet hij waar die verheerlijking van de sterke man en de vergoddelijking van de staatsmacht toe leidt: tot verheerlijking van geweld, tot willekeur, tot afkeer en afwij

zing van alles wat van het gewone patroon afwijkt, tot onderdrukking van het persoonlijke geweten en de persoonlijke vrijheid. Alles moet zich schikken naar de goddelijke almachtige staatsmacht.

Vanuit zijn geloof doorziet Mordechai dat. En daar wil hij niet aan meedoen. Vaker hebben wij het pas door als het al te laat is. Dat is de les van de jaren dertig in de vorige eeuw. Hoevelen dachten niet, het valt wel mee met Hitler. Hij zorgt tenminste voor werkgelegenheid, voor orde en rust. Het valt wel mee. En ze protesteerden niet werkelijk, ook de kerk niet, behalve enkelingen. Maar het viel al snel niet mee, met alle gevolgen van dien. Het kwaad moet je niet laten voortwoekeren, want dan is het snel te laat is.

Mordechai wil voor het kwaad niet buigen. Hij wil alleen voor God buigen. En voor God buigen is je door hem laten gezeggen, wat goed en kwaad is, is je door Gods Woord van Gebod en Belofte laten leiden in leven en samenleven, is de geboden van liefde, vrede en recht doen. Alles waar Haman voor staat vloekt daar mee. Dus daarom buigt Mordechai niet.

Aanvankelijk valt het Haman niet eens op. Zozeer loopt hij met zijn hoofd in de wolken van de macht. Zozeer voelt hij zich verheven boven gewone mensen. Zo verblindt is hij door eigen superioriteit. Maar in dergelijke situaties zijn er altijd mensen die zich bij de machtigen willen inlikken. Likken naar boven en trappen naar beneden. Dat kom je overal tegen. Ook hier in Perzië. Als Haman op de hoogte wordt gebracht van dat stille protest, dan raakt hij geweldig geïrriteerd. De mens die zichzelf superieur acht, kan zelfs niet tegen de kleinste kritiek. Dan is de met de mond beleden tolerantie snel uitgewerkt. Machten leiden maar al te vaak aan achtervolgingswaan.

Haman kan deze kleine daad van burgerlijke ongehoorzaamheid niet pikken. Maar hij vindt het te min om één man te pakken. Dat is beneden zijn stand. Nee hij besluit zijn woede te koelen op het hele volk dat Mordechai representeert: de joden. De zichzelf vergoddelijkende staatsmacht is gewend om de zaken grondig en grootschalig aan te pakken. Hier blijkt Haman een ware erfgenaam van Koning Agag en de Amelkieten in hun opzet het joodse volk te doen verdwijnen.

Haman gaat naar de koning en komt op de proppen met verdachtmakingen jegens de joden, zonder overigens hun naam joden te noemen. Zijn verwijten zijn: dat vreemde volk zitten overal in uw rijk en klitten daar bij elkaar. Ze hebben andere wetten, zeden en gewoonten. Kortom: ze zijn anders en ze leven anders. En dat maakt ze bij Haman al verdacht als oproerkraaiers en ordeverstoorders. Echte argumenten komen niet ter tafel, Het zijn enkel suggestieve verdachtmakingen. Maar ze werken wel, ze worden grif geloofd.

Dat hebben de joden, maar ook andere minderheden door de eeuwen heen op een afschuwelijke manier aan den lijve moeten ervaren. Je kunt minderheden -of het nu waar is of niet – overal de schuld van geven, voor alles als zondebok gebruiken. Dat wat vreemd, anders is, anders leeft, anders gelooft en anders denkt, alles wat vreemd is, roept altijd weer angst op. En dan liggen veroordelen op de loer, die leiden tot valse beschuldigingen, laster – en het wordt grif geloofd. En dat leidt weer tot haat en geweld jegens minderheden. We zien het ook vandaag om ons heen gebeuren., Er zijn vele grote en kleine Hamannetjes op aarde. Naast het telkens weer oplevende antisemitisme, kun je ook denken aan hoe wordt omgegaan met de Roma, en de Roinja, Oeigoeren en Tibetanen in China enz. enz.

En de grote koning Ahasveros laat hem gewoon zijn gang gaan, zonder te weten om wie het precies gaat. Het interesseert hem gewoon niet. Hij laat zich geheel leiden door zijn premier. Bovendien die wil de hele Endlösung, vernietiging nog betalen ook. Hij is het volstrekte tegenbeeld van God, die juist bewogen is om en betrokken is bij alle mensen die onzer zijn hoede vallen.

Hamans vernietigingsmachine komt op gang. Het is bijzonder goed georganiseerd. In alle talen worden de leugens jegens de joden gedrukt. Niemand kan zeggen: ik heb het niet geweten. Want waar het om gaat staat hier zwart op wit: verdelgen, doden, en te gronde richten. Ze moeten driedubbel gedood worden. En het gaat om het totale volk. Het gaat om genocide. Daar kan geen misverstand over bestaan.

En er is ook geen misverstand. De stad Susan raakt in rep en roer. En wat doen de koning en zijn premier. Ze zetten het op een drinken, ze proosten op het besluit tot vernietiging. Als joden een toast uitbrengen spreken zij de woorden uit: La chaim, dat wil zeggen: op het leven! , maar hier wordt op de dood getoast. Dieper kun je niet zakken. Voor Haman en de koning is het leven van mensen niets waard.

Het lijkt allemaal hopeloos. Maar Mordechai laat zich niet tot zwijgen brengen. Door te rouwen protesteert hij tegen de dreigend Endlösung. Hij maakt dat protest zichtbaar door zijn kleren te scheuren en zich in zak en as te hullen en hij maakt zijn protest hoorbaar door luid zijn verdriet en boosheid uit te schreeuwen. Hij legt zich er niet zomaar bij neer. Dat protest op het plein van de stad Susan verbindt Mordechai met het protest van de dwaze moeders op het Plaza del Mayo in Argentinië, die op de dag van vandaag protesteerden tegen de verdwijning van hun kinderen of met de bevolking van Venezuela die protesteren tegen de dictatuur.

Ook al lijkt het hopeloos, hij laat zich niet willoos naar de slachtbank leiden. Hier blijkt de innerlijke kracht van Mordechai, de innerlijke kracht van zijn geloof als jood. Ook al weet hij dat dat geloof geen levensverzekering is, toch put hij daar kracht uit om zijn protest zichtbaar en hoorbaar te maken voor de bewoners van Susan. Hij blijft hopen op een omkeer. Daarvoor wil hij tot het uiterste gaan. Hij legt zich niet neer, maar blijft vragen stellen: waarom ?, waarom ? Hij blijft daarmee een beroep doen op het geweten van de verdrukker in de hoop - hoe klein misschien ook – dat deze zich zal omkeren van het kwaad en zal beseffen, dat zijn slachtoffer een mens is, een mens als hij.

Nee , de bijbel legt zich nooit en te nimmer neer bij het kwaad, omdat God zich niet neerlegt bij het kwaad. Want God wil niet dat mens en wereld verloren gaan maar gered worden. Daarom blijven wij ook in het onze vader bidden : verlos van het den boze of het kwade.

Zingen: lied 1009 *O lieve Heer, geef vrede*

GAVEN EN GEBEDEN

Mededelingen en Collecte -muziek: Andante, deel II uit 10^e Sonata in c groot, Philip Pool

Gebeden Heer onze God, wij danken U [diaken]
voor uw bemoedigende nabijheid en voor uw troostende aanwezigheid
dat U ons kracht geeft om te leven met hoop
Wij danken U o God voor mensen als Mordechai die de innerlijke kracht hebben
om hun stem te blijven verheffen tegen de machten van hoogmoed en geweld in
die zich ook door overmacht niet tot zwijgen laten brengen
Wij danken U voor mensen die blijven opkomen voor recht en menselijkheid
En zo de hoop levend houden op een toekomst die die naam verdient.
Wij danken U en bidden U: vervul ook ons met de innerlijke kracht van hoop en moed
Om te doen wat U van ons vraagt in onze situatie
Geef dat ook wij het recht liefhebben
Zo bidden wij: HEER HOOR ONS GEBED

Wij bidden U voor vreemdelingen en minderheden, waar ook ter wereld
Dat zij de ruimte krijgen om te leven en zichzelf niet hoeven te verloochenen
Dat zij menswaardig behandeld worden
Dat zij geïntegreerd zich thuis gaan voelen , maar ook zichzelf kunnen blijven.
Beteugel de vreemdelingenhaat, die uit angst wordt geboren
of uit onvrede met de eigen situatie

Behoed ons voor vooroordelen jegens mensen, die anders leven, denken, en geloven
Geef dat wij onze problemen niet afwentelen op weerlozen
Geef ons vreugde in de veelkleurigheid en verscheidenheid van mensen, uw kinderen.
Zo **bidden wij U: Heer hoor ons gebed**

Wij bidden Voor de joodse mensen overal ter wereld
Dat zij waar zij ook wonen werken en leven zichzelf kunnen zijn en gerespecteerd worden
Laat de vloek van het antisemitisme niet voortwoekeren
Zo **bidden wij U : Heer hoor ons gebed.**

Wij bidden U voor de overheden in deze wereld
Dat zij het recht hoog houden en vrede zoeken
Dat zij oog hebben voor de zwakken en kwetsbaren.
Schenk hen wijsheid en bovenal liefde voor
Zo **bidden wij U: Heer hoor ons gebed.**

Wij bidden U voor de mensen in ons midden
Voor wie het leven steeds zwaarder wordt om dat zij aangewezen zijn op zorg
Voor wie ziek zijn en pijn hebben
Voor wie leven met de dood voor ogen
Voor wie verdriet hebben vanwege de leegte van een gemis
Heer wees met hen allen in uw liefde en genade
Schenk hen mensen die hen dragen en tot steun zijn
Dat bidden wij ook voor onszelf
Zo **bidden wij U Heer, hoor ons gebed**

\
Stil gebed / Onze Vader

Slotlied lied 362: 1..3.

Zegen beantwoord met:

Orgelspel **Gigue Allegro** deel III uit 10^e Sonata in c groot, Philip Pool